

Naturobjekt och värnande av arter i skogen

Naturobjekten spelar en central roll när det gäller att bevara och öka skogarnas biologiska mångfald. Naturobjekten kan också vara värdefulla för viltet, landskapet och friluftslivet. De kan vara små eller stora till arealen och de skiljer sig i allmänhet på olika sätt från den övriga skogsnaturen. Vid åtgärder nära eller på ett naturobjekt ska markägarens synpunkter beaktas, men också de begränsningar som lagstiftningen och skogscertifieringen ställer.

Vad är ett naturobjekt?

Ett naturobjekt är ett ställe eller större område i terrängen som är lätt att urskilja från den omkringliggande naturen på basis av dess speciella naturvärden eller strukturdrag.

Naturobjektet kan till exempel ha ett trädbestånd, markvegetation, markegenskaper eller terrängformationer som gör att det skiljer sig från omgivningen.

Naturobjekten har ofta avvikande egenskaper, de kan till exempel vara mycket karga, bördiga, fuktiga eller torra ståndorter. Objektet kan skilja sig från sin omgivning också vad beträffar egenskaperna hos trädbeståndet och övrig vegetation. Då vi bevarar naturobjekt bevarar vi hotade naturtyper och livsvillkoren för sådana arter vars krav på livsmiljö inte uppfylls i ekonomiskogen.

Inom skogsbruket bör man alltid sträva till att identifiera alla naturobjekt och beakta dem i samband med beståndsbehandling. En del av naturobjekten är skyddade i lag, en del genom skogscertifieringen

En del av naturobjekten har så stor betydelse för mångfalden att de åtnjuter lagskydd, antingen via skogslagen eller naturvårdslagen. Skogsägaren bör försäkra sig om att alla sådana objekt beaktas på det sätt lagen kräver. Också de objekt som omfattas av skogscertifieringen bör tryggas, i enlighet med kraven i det aktuella certifieringssystemet.

Det kan också finnas andra naturobjekt i våra skogar som det kan vara skäl att beakta, även om de inte omfattas av lagstiftning eller skogscertifiering. Hur dessa ska beaktas är det skogsägarens sak att besluta om. Åtgärder som kan rekommenderas är att:

- avgränsa objektet utanför aktivt skogsbruk eller ansöka om formellt skydd för objektet
- behandla det med större försiktighet än resten av skogen
- vidta naturvårdsåtgärder för att förstärka viktiga strukturdrag eller restaurera det genom naturvårdsåtgärder.

Naturobjekt som är i naturtillstånd, nära naturtillstånd eller försvagade

Egenskaperna hos ett naturobjekt kan göra att objektet anses vara i naturtillstånd, nära naturtillstånd eller försvagat.

Då man upptäcker ett naturobjekt som skiljer sig från den omgivande skogen är det med tanke på beståndsbehandlingen viktigt att först ta reda på om det är frågan om en livsmiljö som är i naturtillstånd eller nära naturtillstånd, eller om dess egenskaper har försvagats.

Också försvagade objekt ska gärna beaktas vid beståndsbehandlingen eftersom naturvärdena småningom förbättras och utvecklas mot naturtillstånd. Ett objekt kan också restaureras för att snabbare återgå till naturtillstånd.

Naturobjektens betydelse för mångfalden

Naturobjekt är sällsynta livsmiljöer som om de bevaras tryggar fortlevnaden för många olika slags arter, också sådana som är sällsynta och hotade. Samtidigt skyddas själva naturtypen.

Ofta skiljer sig miljöförhållandena eller trädbeståndets struktur på ett naturobjekt tydligt från den i vanlig ekonomiskog. På naturobjekt som lämnas utan åtgärder en längre tid utvecklas småningom ett gammalt, grovt trädbestånd och senare också grov, död ved som båda är viktiga för de arter som är beroende av det här slaget av naturelement. Efter hand utvecklas särdrag som är typiska för naturskogar.

Klassificering av naturobjekt

Naturobjekt kan klassificeras på flera olika sätt. Klassificeringen kan baseras på en ekologisk klassificering av livsmiljöerna eller på en mer administrativ indelning, såsom i lagstiftningen. Vid hotbedömningen av naturtyperna har man klassificerat de värdefulla naturtyper på ett sätt som fungerar bäst ur naturvetenskaplig synvinkel^[1].

Klassificering av naturobjekt i rekommendationerna för skogsvård

- [Småvatten och vattendrag](#)
- [Skogbevuxna bergområden](#)
- [Lundar](#)
- [Torvmarker](#)
- [Solexponerade miljöer](#)
- [Moskogar med stor betydelse för mångfalden](#)
- [Trädbevuxna vårdbiotoper](#)

Klassificering av naturobjekt på administrativa och andra grunder

Naturobjekt kan klassificeras på administrativa och andra grunder enligt följande:

- [Särskilt viktig livsmiljö enligt skogslagens 10 §](#)
- [Skyddad naturtyp enligt naturvårdslagens 64 § och 65 §](#)
- Boträd för stora rovfåglar enligt naturvårdslagens 73 § och bon av skyddade arter som använts upprepade gånger enligt naturvårdslagens 70 §.
- [Föröknings- och rastplatser för arter som omfattas av habitatdirektivets bilaga IV\(a\) och förekomst av arter som omfattas av bilaga IV\(b\)](#)
- [Avgränsning som gjorts för att trygga art som kräver särskilt skydd](#)
- [Skydd av vattennaturtyper som omfattas av 2 kap., 11 § i vattenlagen](#)
- [Natura 2000 -område](#)
- [Privat naturskyddsområde](#)
- [Livsmiljö som ingår i METSO-programmet](#)
- [Objekt som bör bevaras på basis av FSC- eller PEFC-certifieringen](#)
- Objekt som skyddats av skogsägaren själv.

Luontokohteiden lakiperustaiset käytönrajoitukset.

Luontokohteen pääluokka	Lakiperustainen käytönrajoitus
Luonnonsuojelulain suojellut luontotyytit	Kyllä (luonnonsuojelulaki 64 §, 65 §).
Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt	Kyllä (metsälaki 10 §).
Vesilain suojelemat vesiluontotyytit	Kyllä (vesilaki 2:11 §)
Pohjavesialueet (1, 2, 1E, 2E, E)	Kyllä pohjavesialueella, pohjaveden muuttaminen (vesilaki 3:2 §), pohjaveden pilaamiskielto (ympäristönsuojelulaki 17 §)
Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen kaavan suojelualue	Kyllä (maankäyttö- ja rakennuslaki 30 § 3 mom, 41 § 3 mom, 57 § 3 mom)
METSO-ohjelman elinympäristöt	Vain tilanteissa, joissa metsänomistaja on vapaaehtoisesti sopinut ympäristöviranomaisen kanssa kohteen pysyvästä tai määräajaisesta suojelusta tai metsäviranomaisen kanssa kohteen turvaamisesta määräajaksi.
Helmi-ohjelman elinympäristöt	Vain tilanteissa, joissa metsänomistaja on vapaaehtoisesti sopinut ympäristöviranomaisen kanssa kohteen suojelusta tai metsäviranomaisen kanssa kohteen turvaamisesta määräajaksi.
Uhanalaiseksi luokiteltu luontotyyppi	Ei, elleivät ne ole myös lainsäädännön turvaamia kohteita.
Metsäsertifiointijärjestelmien mukaiset luontokohteet	Ei, elleivät ne ole myös lainsäädännön turvaamia kohteita.
Muut luontokohteet sekä kohteet, jotka eivät luonnontilaltaan tai ominaisuuksiltaan täytä yllä olevien luokkien edellytyksiä	Vain seuraavissa tilanteissa: Ympäristöviranomaisen on tehnyt luonnonsuojelulain 77 § perustuvan rajauspäätöksen. Kyseessä on luonnonsuojelulain 78 §:ssä tarkoitetun luontodirektiivilajin lisääntymis- ja levähdyspaikka (esim. liito-orava). Kyseessä on luonnonsuojelulain 73 §:ssä tarkoitetun suuren petolinnun pesä tai 70 §:ssä tarkoitetun rauhoitetun eläinlajin toistuvasti käytetty pesä. Natura-alueen (luonnonsuojelulaki 34 §) säädökset rajoittavat metsänkäsittelyä kohteella eli Naturan olevia luontotyyppisiä ja lajiesiintymiä ei saa merkittävästi heikentää.

Naturobjekt i olika geodatabaser

Såväl myndigheter som offentliga och privata aktörer producerar geodata om naturobjekt som skogsägare och aktörer inom skogsbruket kan utnyttja. Tillgängligheten till geodata varierar beroende på vilka slag av data det är fråga om och hur spridningen av dem är reglerad. Det finns ett antal geodatatjänster på nätet som upprätthålls av offentliga inrättningar och som innehåller öppna data som skogsorganisationerna kan integrera med sina egna informationssystem.

Det finns också olika verktyg tillgängliga via nätet som kan användas för skoglig planering med stöd av geodata. De här verktygen kan rekommenderas för dem som vill utreda vilka naturvärden som kan finnas på planeringsområdet. Samma verktyg är tillgängliga också för skogsägare som vill bekanta sig med naturvårdsplanering.

Alla naturobjekt som berörs av lagen har ännu inte kartlagts

Det kan ännu finnas naturobjekt i skogarna som inte förts in i geodatabaserna, men som det oaktat omfattas av lagens begränsningar. Både skogsägaren och skogsbrukets aktörer bör därför beakta att endast de naturobjekt som myndigheterna har avgränsat och meddelat om är till alla delar införda i geodatabaserna. De objekt som tryggas i lag är livsmiljöer enligt skogslagens 10 §, skyddade naturtyper enligt 64 § och 65 § i naturvårdslagen, fridlysta djur och växter enligt 70 § och 74 § i naturvårdslagen, boträd för stora rovfåglar enligt naturvårdslagens 73 § och bon för skyddade arter som använts upprepade gånger enligt naturvårdslagens 70 §, samt föröknings- och rastplatser för en art som finns listad i habitatdirektivet och omfattas av naturvårdslagens 78 § (t.ex. flygekorre).

Minskog.fi

[Tjänsten Minskog.fi](#) tillhandahåller avgiftsfria skogsdata om den egna skogen för alla skogsägare. Om skogsägaren tillåter, kan skogsbrukets aktörer se alla de uppgifter som skogsägaren själv har tillgång till. En del öppna skogsdata visas i nättjänsten Kartfönstret (Paikkatietoikkuna), men för privatskogarnas del innehåller Minskog.fi dessutom följande information om naturobjekt:

- sådana livsmiljöer enligt skogslagens 10 § som har hittats i samband med den riksomfattande inventering som slutfördes i början av 2000-talet eller i samband med skogsbruksplanering
- övriga värdefulla naturobjekt som har hittats i samband med den riksomfattande inventering som slutfördes i början av 2000-talet, materialet är därför ofullständigt
- objekt som eventuellt kan lämpa sig för METSO-programmet.

I Minskog.fi saknas fortfarande en del av de naturobjekt som omfattas av skogslagens 10 §, övriga värdefulla naturobjekt och objekt som kan lämpa sig för METSO-programmet.

Finlands skogscentral kompletterar efterhand informationen om naturobjekt. Dessutom publicerar och upprätthåller Skogscentralen [öppna data om kända, särskilt viktiga livsmiljöer enligt skogslagens 10 §](#).

Laji.fi

I [tjänsten Laji.fi](#) kan man bekanta sig med olika arter och var de förekommer, bläddra bland observationer i olika inhemska artdatabaser och också registrera egna observationer. I Laji.fi finns detaljerad information om olika arter, såsom förekomst, artnamn på olika språk, taxonomi, ekologi, bilder och ljudinspelningar samt stöd för artbestämning.

Paikkatietoikkuna.fi

[Karttjänsten Paikkatietoikkuna.fi](https://metsanhoidonsuosituksset.fi/sv/naturobjekt-och-varnande-av-arter-i-skogen) (Kartfönstret) är en öppen nättjänst som bland annat innehåller mycket mångsidig geografisk information om skog, mark och fastigheter. Kartfönstret innehåller information om bland annat följande naturobjekt:

- privata naturskyddsområden
- beslut om naturtyper
- fredningsbeslut gällande förekomstplatser för arter som kräver särskilt skydd
- Naturaområden
- laxbeståndet i strömmande vatten
- värdefulla bergsområden
- värdefulla stenbundna marker
- serpentenberg
- värdefulla moränbildningar
- värdefulla vind- och strandavlagringar

Geodata för naturvård

I tjänsten [Luonnonhoidon paikkatietoaineistot](#) (på finska) presenteras geodatamaterial som hänför sig till naturvård och som fungerar som ett hjälpmedel vid planering av skogsbruksåtgärder. Det här materialet kan användas i GIS-program, webbläsare och i mobiltelefoner ute i fält. Bland annat följande slag av geodata presenteras i tjänsten:

- skogsområden som är viktiga för mångfalden (ZONATION)
- objekt som är föreslagna för komplettering av myrskyddet
- fuktighetsindex
- områden och objekt som bör beaktas vid naturvårdsplanering

Sykes öppna data

Geodata som laddas ned från [Finlands miljöcentrals nättjänst](#) är öppna data.

Särskilt viktiga livsmiljöer i skogslagen

Skogslagens § 10: Identifiering av särskilt viktiga livsmiljöer

I skogslagens 10 § fastslås vilka slags livsmiljöer som ska betraktas som särskilt viktiga med tanke på mångfalden. Objekten bör vara i naturtillstånd eller nära naturtillstånd och de ska tydligt avvika från den omkringliggande skogsnaturen.

En särskilt viktig livsmiljö ska tydligt kunna urskiljas från omgivningen. Bäckmiljön på bilden är i naturtillstånd och lätt att urskilja, men det är inte lika lätt att slå fast dess yttre gränser. Bild: © Vastavalo.

Särskilt viktiga livsmiljöer i skogslagen

I skogslagens 10 § finns följande livsmiljöer uppräknade:

1. omedelbara närmiljöer för källor, bäckar, sådana rännilar som bildar bäddar för fortgående rinnande vatten och tjärnar på högst 0,5 hektar, när de kännetecknas av särskilda vegetationsförhållanden och mikroklimat som beror på närheten till vatten och träd- och buskskiktet
2. torvmarksmiljöer när de kännetecknas av en gemensam vattenhushållning i naturtillstånd eller ett tillstånd som påminner om detta:
 - a) lund- och örtkärr som kännetecknas av frodig och krävande vegetation, varierande trädbestånd och buskvegetation,
 - b) sammanhängande skogsfräken- och hjortrongrankärr som kännetecknas av varierande trädbestånd och förhärskande enhetlig skogsfräken- eller hjortronvegetation,
 - c) brunmossar som kännetecknas av att de har näringsrik jordmån, är trädfattiga och har krävande vegetation;
 - d) trädfattiga myrar på impediment eller tvinmark, och
 - e) madkärr som kännetecknas av varierande lövträdsbestånd eller buskvegetation och av att ytvattnet där har bestående påverkan
3. bördiga mindre lundområden som kännetecknas av mull, krävande vegetation samt trädbestånd och buskvegetation i naturtillstånd eller ett tillstånd som påminner om detta
4. skogsholmar med fastmarksskog på odikade torvmarker eller torvmarker där den naturliga vattenhushållningen huvudsakligen finns bevarad i oförändrat skick
5. sådana huvudsakligen minst tio meter djupa klyftor och raviner med branta väggar i berggrunden eller mineraljordar, när de kännetecknas av en från omgivningen

avvikande vegetation

6. huvudsakligen minst tio meter höga stup och skogsbestånd vid stupens nedre del
7. sandfält, berg i dagen, stenbunden mark och blockfält som i virkesproduktionshänseende avkastar mindre än lavmoar, när de kännetecknas av ett tämligen glest trädbestånd.

I skogslagen fastställs vilka faktorer som är gemensamma för alla de livsmiljöer som omfattas av lagen. I lagen ingår också specifikationer för varje enskild livsmiljö. Nedan presenteras de faktorer som är gemensamma för alla de livsmiljöer som omfattas av lagen.

I listan över särskilt värdefulla livsmiljöer ingår ett antal olika torvmarkstyper. Bland dem finns också torvmarkstyper som kan ha ett stort virkesförråd, såsom lund- och örtekärr. Bilden visar ett lundkärr. Bild: © Vastavalo.

Vad betyder naturtillstånd eller tillstånd som påminner om naturtillstånd samt avvikande från omgivningen?

Kravet att objektet ska avvika från den omgivande skogsnaturen är viktigt eftersom skogsägaren eller aktören ska kunna upptäcka ett objekt som omfattas av användningsbegränsningar. Kravet innebär att livsmiljön i sig själv ska vara klart urskiljbar. Gränserna för den omedelbara närmiljön behöver däremot inte nödvändigtvis vara lätta att urskilja.

De särskilt viktiga livsmiljöer som avses i 10 § i skogslagen anses befinna sig i naturtillstånd eller i ett tillstånd som påminner om detta när deras med tanke på den biologiska mångfalden väsentliga särdrag (se nedanstående avsnitt) har bevarats trots människans tidigare verksamhet eller när livsmiljön har behandlats i enlighet med den av statsrådet avgivna förordningen om hållbar skötsel och användning av skog.

Särdrag

De särskilt viktiga livsmiljöernas särdrag måste kunna beskrivas för att man ska kunna identifiera dem i terrängen. Om särdragen bibehållits kan man också dra slutsatser om objektets naturtillstånd, vilket i sin tur behövs för att kunna avgöra om det är fråga om en livsmiljö enligt skogslagens definition, eller någon annan värdefull livsmiljö som inte omfattas av skogslagens användningsbegränsningar.

Det finns stora skillnader i särdragen mellan olika livsmiljöer, i synnerhet när det gäller trädbeståndet. I skogslagen finns specifika beskrivningar av nästan alla livsmiljöer, vilket underlättar identifieringen av dem och lyfter fram de speciella naturvärden objekten har.

Drivningsplaneraren eller den som utför avverkningen har att bedöma om de strukturdrag som omnämns i lagen är i naturtillstånd eller nära naturtillstånd. Den här bedömningen ligger sedan som grund för att avgöra om objektets särdrag är i ett tillstånd som åtminstone påminner om naturtillstånd, och därmed omfattas av 10 § i skogslagen.

[Tolkningsrekommendationer för avgränsning och behandling av särskilt viktiga livsmiljöer enligt 10 § i skogslagen](#) kan vara till god hjälp vid den här bedömningen.

Om det finns oklarheter beträffande identifieringen eller avgränsningen av en livsmiljö kan markägaren eller en befullmäktigad innehavare av avverkningsrätten i samband med anmälan om avverkning av skog ansöka om förhandsinformation av Finlands skogscentral om huruvida objektet uppfyller skogslagens livsmiljökriterier och om den föreslagna behandlingen är lagenlig.

Liten areal eller mindre betydelse i skogsbrukshänseende

För att omfattas av bestämmelserna om särskilt viktiga livsmiljöer i skogslagen måste en livsmiljö ha en liten areal eller ha mindre betydelse i skogsbrukshänseende. Huruvida objekten är små till arealen och av mindre betydelse i skogsbrukshänseende bedöms skilt för varje skogsfastighet och enligt livsmiljötyp.

Ett objekt kan anses vara av mindre betydelse i skogsbrukshänseende när värdet på det marknadsdugliga virket där är värt mindre än 3 000 euro. Om ett objekt av mindre betydelse i skogsbrukshänseende är över 5 hektar stort kan det som regel inte ses som en särskilt viktig livsmiljö som avviker tydligt från den omkringliggande skogsnaturen, även om de andra kriterierna som nämns i lagen för särskilt viktiga livsmiljöer skulle uppfyllas.

I regel kan objekt på högst 2 hektar betraktas som små. Även små objekt ska klart kunna urskiljas från den omgivande skogsnaturen för att objektet ska kunna anses vara en särskilt viktig livsmiljö enligt skogslagen.

Större områdeshelheter kan inte i lagens mening betraktas som livsmiljöer som tydligt avviker från den omkringliggande skogsnaturen, även om de i skogsbrukshänseende är av mindre betydelse. Ett större område kan emellertid uppfylla lagens kriterier på ett mindre, högst två hektar stort delområde. Ur mångfaldssynvinkel är ändå större områden också viktiga och kan till exempel bevaras genom frivilligt skydd.

Skogslagens 10 §: Behandling av särskilt viktiga livsmiljöer

De särskilt viktiga livsmiljöer som nämns i skogslagen får skötas och användas genom försiktiga åtgärder där livsmiljöernas särdrag bevaras eller förstärks. Då tillåtna åtgärder utförs måste man känna till bestämmelserna mer i detalj. Allmänt taget finns det inte mycket utrymme för åtgärder. Det är vanligen enklast att avgränsa livsmiljöerna utanför all avverkning och skogsvårdsåtgärder.

En omedelbar närmiljö för en bäck som har lämnats utanför behandlingsområdet. Bild © Risto Ranta.

Tillåtna åtgärder i livsmiljöer som omfattas av skogslagens 10 §

Det är i praktiken svårt att utföra avverkningar eller skogsvårdsarbeten i en särskilt viktig livsmiljö utan att samtidigt försämra objektets naturvärden. För den här typen av objekt rekommenderas att man i huvudsak lämnar dem utan behandling och avgränsar dem enligt deras naturliga gränser. Om skogsägaren vill prioritera naturvården är det möjligt att höja livsmiljöns naturvärde genom att begränsa beståndsbehandlingen också i närmiljön.

Om skogsbruksåtgärder utförs i livsmiljön måste man se till att bevara den för livsmiljön utmärkande särskilda vattenhushållningen, strukturen på trädbeståndet, gamla överståndare, döda och murkna träd och beakta vegetationen, variationen i terrängen samt jordmånen. Livsmiljöer på torvmark och i lundar kan i praktiken bara utföras när marken är frusen för att särdragen ska kunna bevaras. Träd får inte avverkas vid stup och i skogen omedelbart nedanför stupet.

Åtgärder för skötsel och användning som bevarar särdragen är försiktig avverkning genom plockhuggning. Beståndets struktur måste dock bevaras och träden som tas bort måste väljas ur alla åldersklasser och trädslag i förhållande till det ursprungliga beståndet. För att bevara buskskiktets livskraft i samband med plockhuggning får röjning av behandlingsområdet inte utföras.

Upptagning av enskilda fläckar med hacka och plantering av plantor eller sådd av frön till träd som hör till Finlands naturliga flora betraktas som åtgärder som bevarar särdragen. Det är tillåtet att med iakttagande av särskild försiktighet transportera virke och korsa bäckfåror i särskilt viktiga livsmiljöer, men detta får inte äventyra särdragen.

Förbjudna åtgärder i livsmiljöer som omfattas av skogslagens 10 §

Åtgärder som inte är tillåtna i särskilt viktiga livsmiljöer är förnyelseavverkning, byggande av skogsbilväg, markberedning som skadar den för växtplatsen utmärkande vegetationen, dikning, rensning av bäckar och rännilar och användning av kemiska bekämpningsmedel.

Åtgärder med undantagslov

I situationer där skyldigheter eller inskränkningar leder till minskad skogsavkastning eller annat ekonomiskt bortfall eller annan ekonomisk skada som inte är ringa för markägaren ska skogscentralen på ansökan av markägaren eller rättsinnehavaren bevilja undantagslov som innebär att skogen får skötas och användas på ett sådant sätt att bortfallet blir ringa för den berörda personen.

Bortfallet ska anses vara ringa när det ekonomiska bortfallet till följd av inskränkningar i användningen av områden enligt 10 § är mindre än fyra procent av värdet på det marknadsdugliga trädbeståndet på den skogsfastighet för den som söker om undantagslov där behandlingsområdet ligger eller mindre än 3 000 euro.

Undantagslov får dock inte beviljas, om det för åtgärden har beviljats eller beviljas miljöstöd eller ett tillräckligt stöd av statsmedel på andra grunder. Om det ekonomiska bortfallet är större än ringa och behovet av undantagslov inte kan undvikas med hjälp av miljöstöd, ska en särskilt viktig livsmiljö behandlas så att den mest värdefulla delen av livsmiljön bevaras.

Skyddade naturtyper i naturvårdslagen

I naturvårdslagens (9/2023) 64 § listas sju trädbevuxna naturtyper: ädellövskogar, hasselskogar, klibbalsskogar, lövängar, trädbevuxna sanddyner vid kusten, svämskogar i inlandet, solexponerade sluttningar i åsskogar samt kalkhällar. De övriga skyddade naturtyperna på fastmark är sandstränder, havsstrandängar och torrängar. Alla de trädbevuxna, skyddade naturtyper som omfattas av naturvårdslagens bestämmelser är sällsynta och artrika.

I naturvårdslagens 65 § ingår också några strikt skyddade naturtyper. Av dem kan serpentenberg och block- och grusfält inom serpentibergsområden vara trädbevuxna, och att försvaga eller försämra dem är automatiskt förbjudet, även då NTM-centralen inte skilt avgränsat dem.

Naturligt uppkomna ädellövskogar

Med ädellövskog avses i lagen naturliga dungar som till en betydande del består av ek, skogslind, lönn, ask, vresalm och skogsalm. Ädla lövträd förekommer naturligt bara i södra Finland. Ståndorten består ofta av bördig lundmark, men ibland kan framför allt ek och lindbestånd också förekomma på kargare mark. I Finland finns det allt som allt cirka 1 000 hektar naturligt uppkommen ädellövskog. En stor del av objekten ingår redan i befintliga skyddsområden.

I bestånd av ädla lövträd som omfattas av naturvårdslagen förekommer minst 20 stycken pelarartade, ädla lövträd per hektar i ett avgränsbart, enhetligt område. Ett träd som är minst 7 cm grovt på brösthöjd anses vara pelarartat. För ek gäller emellertid en minimibrösthöjdsdiameter på 20 cm. Träden ska växa i en eller flera intill varandra stående trädgrupper. Dessutom ska plantor av träden tas med i det område som avgränsas för att säkerställa förnyelsen.

Bestånd av skogslind. Sådana bestånd där det ingår ädla lövträd av olika ålder och storlek och det förekommer både levande och döda träd är mest värdefulla ur naturvårdssynvinkel. Många utrotningshotade organismer i Finland är kopplade till åldriga, murkna ädla lövträd. Bild: © Markku Sakari Meriluoto.

Ekskog. Ekskogar som har uppstått på naturlig väg förekommer i de sydligaste delarna av Finland. Eken bidrar till mångfalden i våra skogar bland annat genom att erbjuda en livsmiljö åt ungefär 500 insektsarter. Bland dem finns många hotade arter som är beroende av murken ekved. Bild: © Markku Sakari Meriluoto.

Hasselskogar

Hassellundar, eller som naturvårdslagen uttrycker det, hasselskogar, förekommer naturligt bara i södra Finland. Hasselbuskar trivs i bördig löv- och blandskog på kalkhaltig mark. Organismsamhället i en hassellund är mycket mångsidigt. Markvegetationen är typisk för lundar, dvs. frodig och artrik. Där förekommer också hotade arter. Döda stammar av hasselbuske utgör viktiga livsmiljöer för många svamp- och insektsarter.

I en hassellund som skyddas enligt naturvårdslagen bör det växa minst två meter höga eller breda hasselbuskar till ett antal av minst 20 per hektar i en eller flera närstående grupper.

På många ställen har granen tagit över ståndorter där det tidigare förekommit hasselbuskar. Hasselbusken behöver ljus och utrymmer för att producera nötter. Därför kan granar som skuggar hasselförekomster vid behov avlägsnas i enlighet med en skötselplan som uppgjorts av NTM-centralen.

Hassellundarna är små till arealen och det finns inte många kvar. I hassellundar förekommer arter som är specialiserade på och beroende av just hasselbusken, bland dem olika svampar och insekter. Nötkråkan, som är sällsynt i Finland, är ett bra exempel på en art som är beroende av hasselbuskarnas nötter. Bild: © Vastavalo.

Hasselbuske. Bild: © Lauri Saaristo.

Klibbalsskogar

Klibbalsskogar kan förekomma både på fastmark och torvmark. Klibbalar kan dominera i kärr och madkärr och skogen betraktas då som klibbalsskog. På fastmark kan klibbalsskog förekomma på lundmark. Några meter smala strandskogsremсор där det förekommer klibbal berörs inte av naturvårdslagens bestämmelser om klibbalsskogar.

Klibbalskärr är lund- eller örtkärr och där markvegetationen består av sådana örter och ormbunkar som trivs på fuktiga ståndorter. Klibbalsskog i madkärr är blöta och ständigt påverkade av ytvatten. Bland markvegetationen förekommer ofta ormbunksväxter, svärdsilja, skogssäv, sjöfräken, vass eller starr. Klibbalsskogar förekommer främst längs stränder och vid torvmarkskanter. Klibbalslundarna kan vara fuktiga eller friska och markvegetationen domineras ofta av ormbunkar eller högvuxna, örtartade växter.

Det finns bara cirka tusen hektar klibbalsskogar kvar, av vilka en tiondel redan är skyddade. Klibbalsskogarna har aldrig som naturtyp varit speciellt vanlig, men dikning och avverkning har gjort dem ännu ovanligare. För att upprätthålla naturtillståndet i de kvarvarande klibbalsskogarna är det mycket viktigt att se till att vattenhushållningen inte rubbas. Vattenhushållningen i omkringliggande områden påverkar också klibbalskärren och bör därför helst bevaras i naturtillstånd.

Klibbalskärren är blöta och frodiga livsmiljöer. Typiskt för dem är att torrare tuvor omges av blötare mellanytor. På tuvorna växer buskar, höga ormbunkar, älggräs mm. Mellanytorna täcks av bland annat missne och kråklöver. Bild: © Vastavalo.

Klibbalskärren behöver syrerikt, rörligt vatten typiskt för källpåverkade områden, eller så en strandmiljö med varierande vattennivå. Då man stöter på klibbalar i en skog betyder det att där förekommer naturvärden. Det kan då vara fråga om ett värdefullt naturobjekt. Bild: © Vastavalo.

Svämskogar i inlandet

Svämskogar i inlandet är områden på fastmark vid stränder av vattendrag som består av skog där inverkan av återkommande översvämningar syns i växtlighetens strukturella drag och artsammansättning. Till den här naturtypen hör svämskogar invid bäckar, älvar och älvmyrningar samt vid stränderna till sjöar och tjärnar. Strukturdragen hos en svämskog påverkas av frekvensen, varaktigheten och tidpunkten för översvämningarna, sedimenteringsprocesser samt terrängens topografi.

De fasta partiklar som svämvattnet för med sig påverkar vegetationen och ger ett tillskott av näringsämnen. Arter som tål översvämningar dåligt, såsom barrträd, ris och mossor är sällsynta i svämskogar. Trädbeståndet är för det mesta lövträdsdominerat och i buskskiktet förekommer bland annat vide, brakved och hägg.

I en svämskog kan man också under tider då där inte finns svämvatten se hur upprepade översvämningar har påverkat strukturdragen och vegetationen . Bild: © Mikko Suonio / Vastavalo.net

Solexponerade sluttningar i åsskogar

Solexponerade sluttningar i åsskogar är områden som består av livsmiljöer på åsar och ändmoräner som har en lutning på minst 5 %. Karaktäristiskt för en representativ solexponerad sluttning är att mineraljorden delvis framträder i bottenskiktet och att humusskiktet är tunt. Tallen är i allmänhet det dominerande trädslaget i solexponerade sluttningar i åsskogar och trädbeståndet är mycket glest på de mest representativa platserna. Vegetationen består av växter som förekommer allmänt i torr och karg tallmoskog, men därutöver också arter som är typiska för just solexponerade åsskogar. Vid avgränsningen av den här naturtypen kan man också ta med områden som vuxit igen, men som kan restaureras genom naturvårdsavverkning för att trygga de karaktäristiska växt- och insektsarterna.

Solexponerade sluttningar i åsskogar är glesa och luckiga med tall som dominerande trädslag. Bild: © Terhi Rytteri.

Tryggande av skyddade naturtyper

Enligt naturvårdslagen får en skyddad naturtyp inte förändras så att deras särdrag äventyras. Till särdragen hör både egenskaper i berggrunden och marken och en för naturtypen karaktäristisk vatten- och näringshushållning samt den flora och fauna som anpassat sig för naturtypen ifråga.

Avgränsning av naturtyper

Förbudet att äventyra en skyddad naturtyps särdrag träder i kraft då NTM-centralen har fastställt gränserna för området och meddelat områdets ägare och innehavare om beslutet. Objektets gränser meddelas till fastighetsregistret och förs in i ett kartlager över fastställda naturtypsobjekt. Det finns all anledning att bevara det här slaget av sällsynta objekt med höga naturvärden även om gränserna för området inte ännu fastställts av NTM-centralen.

Det är skäl att notera att objektet kan omfattas av skogslagens 10 § även om det inte avgränsats officiellt, vilket innebär att det är automatiskt skyddat och bör behandlas därefter.

Begränsningar vid behandling av naturtyper

En naturtyp bevaras inte alltid bäst genom att lämnas helt orörd. En del av naturtyperna behöver skötas och användas kontinuerligt. Om skogsvård utförs på en trädbevuxen naturtyp behöver åtgärden emellertid godkännas av NTM-centralen. För vissa naturobjekt har NTM-centralen gjort upp särskilda skötselplaner.

Naturobjekt som ingår i skogscertifieringen

Skogscertifieringen (FSC och PEFC) ställer krav på tryggheten av värdefulla livsmiljöer.

FSC-certifieringen

En skogsägare som följer FSC:s certifieringskriterier bör lämna vissa värdefulla livsmiljöer och vissa för artskyddet särskilt viktiga objekt utanför skogsbruket. Det är möjligt att utföra åtgärder som stöder målet med naturskyddet på olika områden.

Beträffande lagstadgade objekt förutsätts att skogsägaren också bevarar sådana naturtyper och naturskyddsobjekt som listas i naturskyddslagen för vilka miljömyndigheterna ännu inte fattat beslut om avgränsning.

Andra objekt som alltid ska sparas är:

- Objekt som uppfyller kriterierna för särskilt viktiga livsmiljöer definierade i skogslagens 10 § oberoende av storlek och regional förekomst
- Moskogar och torvmoar med stort inslag av död ved som definierats skilt
- Berg i dagen, stup och blockfält där det växer gammal skog med inslag av död ved
- Grandominerade äldre friska lundar med mer än 15 m³/ha död ved (som uppkommit under minst 10 år)
- Äldre friska lundar med blandskog med mer än 10 m³/ha död ved (som uppkommit under minst 10 år, brösthöjdsdiameter > 10 cm)
- Lövträdsdominerade (>50 %) äldre friska lundar vilkas trädbestånd har en naturlig eller naturliknande struktur och där mängden död lövträdsved är mer än 5 m³/ha
- Fuktiga lundar med naturlig eller naturliknande vattenhushållning samt lundar med ädla lövträd som är gamla, stora eller har skador orsakade av nedbrytare
- Svämskogar
- Grandominerade dödisgropar
- Åar och bäckar med naturliga eller naturlika fåror samt de omgivande stränderna (en trädklädd zon som är minst 20 m bred ska bevaras)
- Skogar i anslutning till vattendrag och småvatten (en trädklädd zon som är minst 30 m bred ska bevaras)
- Flador och glosjöar i naturtillstånd eller naturliknande tillstånd jämte deras stränder (en trädbeklädd zon som är minst 30 m bred ska bevaras)
- Successionsserier i skogar på landhöjningskuster i naturtillstånd eller naturliknande tillstånd eller enstaka representativa delar av successionsserien
- Kärr, myrar, mossar och lövsumpskogar i naturtillstånd eller naturliknande tillstånd
- Tvinmark och impediment i naturtillstånd eller naturliknande tillstånd.

Av FSC definierade områden med högt skyddsvärde (sk. high conservation value-områden) där det ingår Natura 2000 -nätverket, viktiga fågelområden (FINIBA, IBA), skyddsområden i markanvändningsplaner, ödemarksområden, grundvattenområden samt torvmarksområden av en viss storlek och koncentrationer av livsmiljöer som alltid ska bevaras.

PEFC-certifieringen

När man handlar enligt PEFC:s kriterier planeras och utförs skötselåtgärder på ett sådant sätt att lagens krav på att bevara särdragen i viktiga livsmiljöer verkställs. Dessutom finns i PEFC:s certifieringskriterier uppräknat några andra objekt, vars viktigaste särdrag bör bevaras på merparten av objekten för att kraven i certifieringen ska fyllas. Nedan listas dessa objekt.

Dödisgröpar och naturligt trädlösa eller trädfattiga solexponerade sluttningar

De dödisgröpar som avses i kriteriet ska vara minst 10 meter djupa och nederst i dem ska det finnas ett tydligt källarlikt mikroklimat. Det viktigaste särdraget är den växtlighet som uppstått på grund av mikroklimatet och som skiljer sig från omgivningen. Växtligheten bevaras genom att man begränsar avverkningen till den översta delen av dödisgröparens kant. Åsarnas trädlösa eller trädfattiga solexponerade sluttningar från sydost till väst beskogas inte. Detta för att bevara deras viktigaste särdrag, solberoende arter.

Odikade, virkesrika kärr

Till de livsmiljöer som kriteriet avser hör odikade kärr, som inte hör till särskilt viktiga livsmiljöer enligt 10 § i skogslagen, och på vilka det finns minst 20 m³/ha död ved. På objekt under en halv hektar ska det finnas minst 10 m³ död ved. Det viktigaste särdraget som ska bevaras hos kärr är det gamla trädbeståndet, den döda veden och den höga grundvattennivån, som upprätthålls genom att lämna objekten odikade. Trädbestånd på kärr kan behandlas med beståndsvårdande avverkningar och genom att avlägsna enstaka träd, så att de viktigaste särdragen bevaras.

Odikade brunmossmyrar och örtrika starrmyrar

Mosaiken av fläckar och tuvor samt den höga näringshalten i torven är de särdrag som ska bevaras på odikade brunmossar. Dessa särdrag bevaras genom att lämna brunmossmyrarna och de örtrika starrmyrarna odikade och utanför skogsbruksåtgärder. Brunmossmyrarna är också särskilt viktiga livsmiljöer enligt skogslagens 10 §.

Lövträdsdominerade lundar

Det viktigaste särdraget som ska bevaras i lundar som passerat plantskogsstadiet är det lövträdsdominerade trädbeståndet som består av flera trädslag. Vid gallringar ska lövträdsdominansen och det för mångfalden viktiga trädbeståndet bevaras.

Gamla skogar

Med gammelskog eller äldre skog avses en skog, där det dominerande trädbeståndet är äldre än 160 år i södra Finland och äldre än 200 år i norra Finland. Beståndet är flerskiktat eller består av olika trädslag. Det kan också vara en granskog i sent successionsstadium. Beståndet har inte under de senaste 60 åren behandlats med blädning, beståndsvårdande avverkning eller ljushuggning. Det finns högst 20 stubbar/hektar som vittnar om tidigare avverkningar. Beståndet har inslag av gamla lövträd samt innehåller dessutom död ved, torrakor och lågor, i södra Finland minst 15 % och i norra Finland minst 20 % av trädbeståndets volym. Objektets särdrag bevaras genom att beståndet undantas från de normala skogsbruksåtgärderna.

Svämskogar och lövsumpskogar i naturtillstånd

Typiskt för de svämskogar och lövsumpskogar i naturtillstånd som kriteriet avser är de årligen återkommande översvämningarna. Det viktigaste särdraget hos svämskogar på momarker och lövsumpskogar på torvmarker är den naturliga variationen hos ytvattnet. Variationen är en följd av naturlig översvämning av hav, sjöar och bäckar och bevaras bäst genom att lämna området odikat. Trädbeståndet kan behandlas med beståndsvårdande avverkningar och avverkning i skärmställning eller genom att avlägsna enstaka träd så att inslaget av död ved bevaras.

Livsmiljöer som ingår i METSO-programmet

Livsmiljöer som ingår i METSO-programmet

Genom METSO-programmet kan skogsägare frivilligt och mot ersättning från staten skydda skogen biologiska mångfald. Skogsägare kan bjuda ut sina objekt till METSO-programmet genom att kontakta den regionala NTM-centralen eller Finlands skogscentral.

Livsmiljöer som ingår i METSO- programmet

METSO-programmet främjar skydd och naturvård i trädbevuxna livsmiljöer som är av betydelse för den biologiska mångfalden:

- Lundar
- Moskogar rika på död ved
- Skog i anslutning till småvatten
- Trädbevuxna torvmarker och randskogar vid torvmarker
- Lövsumpskogar och svämskogar
- Solexponerade åsmiljöer
- Mångfaldsobjekt vid landhöjningskusten
- Trädbevuxna vårdbiotoper
- Livsmiljöer med skog på kalkhällar och ultrabasisk mark
- Övriga skogbevuxna berg, stup och blockfält som är viktiga för mångfalden

METSO-programmets alternativ för skogsägaren

METSO-programmet erbjuder olika skyddsalternativ för skogsägaren: permanent skydd, tidsbundet skydd och skogsnaturvård. De olika alternativen går igenom tillsammans med skogsägaren utgående från områdets naturvärden och skogsägarens mål. Urvalskriterierna för METSO-programmet har uppdaterats år 2016.

Permanent skydd

Då ett skogsområde skyddas permanent kan det inte längre användas i skogsbruket men skyddet inskränker sällan på allemansrätten. Det finns tre alternativ för permanent skydd av skog:

1. Inrättande av privat skyddsområde.
2. Försäljning av området till staten.
3. Markbyte med staten.

Den ersättning som ges för permanent skydd baserar sig på de allmänna prissättningskriterierna inom skogsbruket och utgör skattefri inkomst för markägaren.

Tidsbundet skydd och miljöstödsavtal

Miljöstödsavtal baserade på lagen om lagen om ett temporärt incitamentsystem för skogsbruket uppgörs för tio år åt gången. Typiska miljöstödsprojekt är bland annat värdefulla livsmiljöer som är skyddade enligt skogslagen och som med hjälp av stödet kan utvidgas till större arealer. Också andra värdefulla livsmiljöer som ingår i METSO-programmet kan omfattas av miljöstöd.

Om grunderna för det tidsbundna skyddet baserar sig på naturvårdslagen, bestäms avtalets längd utgående från områdets naturvärden och markägarens önskemål. Avtalets maximilängd är då 20 år. Tidsbundet skydd lämpar sig för områden vars naturvärden förändras relativt snabbt.

Skogsnaturvård

Naturvärden kan bestå av upprätthållande eller utökande av ett områdes naturvärden eller återställande av skogen närmare naturtillstånd. Naturvårdsarbetena planeras tillsammans med markägaren, men de föranleder inga kostnader för markägaren.

Mer information om METSO-programmet:

[METSO-programmets webbplats](#)

Tryggande av arter vid behandling av skog

Skogens organismer är till största delen mycket små och i ett bestånd med rik mångfald kan det mycket väl finnas tusentals olika arter. Tryggandet av mångfalden bland arterna bygger på att man kan känna igen de livsmiljöer som är viktiga för enskilda arter och för olika grupper av arter och på att man kan beakta de strukturella särdrag, till exempel ädla lövträd, som är viktiga för dem.

Naturvärden syftar till att bevara livsmiljöer som är viktiga för hotade arter

Även om förekomsten av en enskild art vanligen inte påverkar planeringen av beståndsbehandlingen i någon större utsträckning, kan framförallt information om förekomsten av en hotad art få olika följder i skogsbruket. Om man vet att en hotad art förekommer på behandlingsområdet bör man inrikta de naturvårdsåtgärder som hänför sig till avverkningen så att de stöder bevarandet av förekomsten.

Myndigheter och andra instanser har sammanställt anvisningar för att bevara förekomsterna av hotade arter och arter som blivit mer sällsynta. Myndigheternas anvisningar för fridlysta arter såsom flygekorre och flodpärlmussla bör följas. Det finns anvisningar som berättar hur man på frivillig väg kan beakta hotade växter, skalbaggar, mossor och lavar i skogsbruket. Särskilda anvisningar beträffande fågelarter har gjorts upp för vitryggad hackspett, rovfåglar, lavskrika och skogshöns.

[\[2\]](#), [\[3\]](#)[\[4\]](#)

Den mest täckande informationskällan beträffande hotade arter och hur de behöver beaktas finns på miljömyndigheternas [webbsidor](#).

Hotade arter i skogsbruket

En hotbedömning av de arter som lever i Finland har gjorts fem gånger, den senaste publicerades 2019. Av de bedömda arterna som i huvudsak lever i skogsmiljö var 833 hotade och 754 nära hotade. Av de arter för vilka skogen är en sekundär livsmiljö var 226 hotade och 146 nära hotade. Av skogslevande arter i Finland bedöms 88 ha försvunnit. Förändringar i skogsmiljön, särskilt en minskande mängd död ved, bedöms vara den vanligaste orsaken till att arter i skogsmiljö är hotade.

Lundar, gamla moskogor, brandområden och hagar är de skogliga livsmiljöer där det finns flest hotade arter. Många av de hotade arterna är som de flesta skogslevande arterna väldigt små och svåra att identifiera. Utöver värdefulla livsmiljöer och för mångfalden viktiga strukturella särdrag kan också förekomster av enskilda arter beaktas i praktiskt skogsbruk ifall man kan ge tydliga arbetsdirektiv om hur artens livsmiljö ska bevaras.

Olika arters varierande krav på sin livsmiljö och brist på lägesdata gör det svårt att beakta förekomster av enskilda arter. Det enklaste sättet att bevara förekomsterna är att spara välplacerade grupper av naturvårdsträd. I alla frågor som berör förekomster av hotade arter kan man vända sig till den regionala NTM-centralen. En av NTM-centralernas uppgifter är att övervaka att naturvårdslagen efterlevs.

Vuorijalava on Suomessa esiintyvä uhanalainen puulaji. Sen luontaisesti syntyneet yksilöt on lisäksi rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Kuva © Jaakko Vähämäki / Vastavalo.net

Skogens livsmiljöer kan bevaras genom naturvård

Till ett ekologiskt hållbart skogsbruk hör att trygga artförekomster. Vi kan trygga bevarandet av såväl vanligt förekommande som hotade arter genom att beakta artförekomster och därigenom förhindra att naturen blir alltför ensidig.

På en och samma lägenhet kan det förekomma många olika slags arter och livsmiljöer. Olika arter har olika krav på sin livsmiljö, vilket styr vilka metoder som fungerar bäst för att trygga artens fortlevnad. Metoderna som används kan variera åtskilligt, både inom och mellan olika bestånd. Åtgärder som vidtas på lägenhetsnivå hjälper till att trygga befintliga förekomster av hotade arter och samtidigt öka antalet livsmiljöer som lämpar sig för olika arter genom att skapa en mångsidigare struktur i skogen.

Det är bäst att välja naturvårdsmetod från fall till fall för att få ett bra resultat. Metoderna kan t.ex. bestå av att lämna ett naturvårdsobjekt helt orört, att ställa grupper av naturvårdsträd, att bibehålla ett inslag av vissa trädslag eller att bevara och öka mängden död ved.

Vid naturvårdsplanering på lägenhetsnivå är följande faktorer centrala:

Skapa dig en helhetsbild

Var förekommer det hänsynskrävande arter och naturobjekt på skogslägenheten?

Finns det skyddsområden och förekomster av hänsynskrävande arter i närheten av lägenheten? Värdefulla objekt som angränsar till den egna lägenheten kan beaktas vid planeringen av angränsande skogsfigurer på den egna lägenheten.

Identifiera bestånden med störst naturvårdspotential

I vilka bestånd finns det störst potential att bevara och öka mångfalden?

Var finns de största naturvärdena?

Var lönar det sig bäst att satsa på naturvården med tanke på kostnaderna?

Trygga möjligheterna för arter att röra sig mellan olika skogspartier med hjälp av ekologiska korridorer

Möjligheterna för olika arter att röra sig i skogslandskapet mellan olika livsmiljöer kan tryggas både i samband med planeringen och då olika åtgärder utförs.

Vissa skogbevuxna partier kan t.ex. lämnas, så att de förbinder större skogbevuxna partier med varandra.

Hänsynen till hotade arter gynnar också andra arter

Artförekomster kan beaktas i skogsbruket om man känner till var de finns och det finns klara förhållningsregler för hur en arts livsmiljöerna ska tryggas. De naturvårdsåtgärder som vidtas i samband med avverkning, t.ex. ställandet av grupper av naturvårdsträd, ska helst inriktas så att de stöder bevarandet av artförekomster. Sådana här åtgärder ger samtidigt nytta för andra arter på området eftersom bl.a. mängden död ved och inslaget av lövträd ökar.

Artförekomsterna kartläggs och det finns färdiga åtgärdsmodeller

Skogsägare kan granska artförekomster i tjänsten [Minskog.fi](https://metsanhoidonsuosituksset.fi/sv/naturobjekt-och-varnande-av-arter-i-skogen). För närvarande (2024) finns endast information om observationer av flygekorror tillgänglig. Skogsägaren kan här kontrollera vilka artobservationer som gjorts på den egna fastigheten och som har inspekterats av myndigheterna. Informationen om artförekomster kommer nuförtiden från Artdatacentret, som upprätthåller tjänsten Laji.fi.

Tjänsten Laji.fi innehåller data från flera olika artdatabaser och utgör den mest täckande informationen om artförekomster i Finland. [Laji.fi-webbplatsen](https://laji.fi), innehåller observationer gjorda av både professionella och lekmän, vilket innebär att också du kan registrera dina egna artobservationer. Skogscentralen och NTM-centralerna använder bara sådana observationer som bekräftats av professionella inventerare vid sin övervakning.

Anmälningar om användning av skog granskas maskinellt. Vid en maskinell granskning kopplas en förekomst av en art som är skyddad i lag eller annars hotad ihop med avverkningsanmälan, ifall förekomsten finns i eller i närheten av ett område där avverkning planeras. Uppgifterna om artförekomsten sänds sedan till både markägaren, den som gjort avverkningsanmälan, innehavaren av avverkningsrätten och den regionala NTM-centralen. NTM-centralen ger råd i frågor som rör arter och artskydd, och ger vid behov mer detaljerade instruktioner eller fattar beslut om hur arter som är skyddade i lag eller utrotningshotade ska tas i beaktande.

Den regionala NTM-centralen är den instans som har som uppgift att övervaka att naturvårdslagen följs.

Anvisningar för arthänsyn

Både myndigheter och andra aktörer har publicerat olika slags anvisningar om hur arter som är hotade eller på tillbakagång bäst kan bevaras. För arter som är skyddade i lag, t.ex. flygekorre och flodpärlmussla, är myndigheternas direktiv förpliktande. NTM-centralen kan ge anvisningar också då det gäller arter som inte omfattas av samma, strikta skydd.

Det finns till exempel icke-förpliktande anvisningar som berör många hotade växt-, svamp- och djurarter. För fågelarterna har till exempel artspecifika anvisningar gjorts upp för vittryggig hackspett, rovfåglar, lavskrika och skogshönsfåglar.

[Miljömyndigheternas nättjänst](https://metsanhoidonsuosituksset.fi/sv/naturobjekt-och-varnande-av-arter-i-skogen) (på finska) innehåller beskrivningar av sådana hotade arter som man rekommenderar att beaktas i samband med skogsbrukdåtgärder. Beskrivningarna innehåller arternas centrala kännetecken, krav på livsmiljö, hotfaktorer och generella skötselrekommendationer.

Arterna skyddas av lagstiftning

För en skogsägare är det huvudsakligen frivilligt att gynna arter och deras livsmiljöer. Ett undantag utgörs dock av arter som är skyddade i lag. En del av den nationella lagstiftningen baserar sig på EU:s habitat- och fågeldirektiv.

Vid trygghandling av andra hotade eller nära hotade arter som inte skyddas i lag rekommenderas att man följer [Åtgärdsmodellen för trygghandling av hotade arter i skogsbruket](#) (på finska).

Skogscertifieringssystemen (FSC och PEFC) kan ställa mer omfattande krav än vad lagstiftningen gör vad gäller trygghandling av hotade arter, och de kan också innefatta metoder för att trygga förekomsterna i samband med skogsbruksåtgärder.

Hotade arter

Om en art som förekommer i Finland är utsatt för minst en hög risk för att försvinna från naturen, kan statsrådet genom förordning fastställa den som en hotad art. Förpliktelserna i lagen beträffande hotade arter berör i första hand myndigheter, och inte direkt enskilda skogsägare.

Arter som kräver särskilt skydd

Om en art som förekommer i Finland är utsatt för minst en mycket hög risk för att försvinna från naturen kan statsrådet genom förordning fastställa den som en art som kräver särskilt skydd. Föröknings- eller rastplatser för individer av djurarter som kräver strikt skydd får inte förstöras eller försämrats (Naturvårdslagen 77 §). Förbudet träder i kraft när NTM-centralen har fastställt gränserna för förekomstplatsen och beslutet har delgetts områdets ägare och innehavare.

På förekomstplatsen för arter som kräver särskilt skydd bör man operera i enlighet med de förpliktande direktiv som ingår i NTM-centralens beslut.

Fridlysta arter

Det är förbjudet att döda eller fånga fridlysta arter. Det är också förbjudet att ta bon samt ägg och individer i andra utvecklingsstadier eller att flytta dem till en annan plats eller på annat sätt avsiktligt skada dem. Det är förbjudet att avsiktligt störa fridlysta djur, i synnerhet under förökningstiden, på viktiga rastplatser under flyttningen eller på platser som annars är viktiga under deras livscykel. Utanför förökningstiden är det förbjudet att skada ett bo om det är fråga om ett av djuret byggt bo som djuret använder upprepade gånger.

Fridlysta växter, delar av dem eller deras frön får inte plockas, samlas, klippas av, tas med roten eller förstöras.

Skogsbruk får emellertid bedrivas på ett område där det förekommer fridlysta djur- eller växtarter. I sådana fall bör man undvika att skada eller störa fridlysta djur eller växter om detta är möjligt utan betydande tilläggskostnader. Undantaget berör emellertid inte fågelarter eller sådana djurarter som omnämns i habitatdirektivets bilaga IV a eller växtarter som omnämns i bilaga IV b.

Arter som ingår i habitat- och fågeldirektiven

Föröknings- eller rastplatser för individer av djurarter som kräver strikt skydd i enlighet med Europeiska unionens bestämmelser (arter som är upptagna i habitatdirektivets bilaga IV a) får inte förstöras eller försämrats. Förbudet är i laga kraft utan särskilt myndighetsbeslut.

Närings-, trafik- och miljöcentralen kan besluta att skydda en förekomstplats som är av betydelse för uppnående eller bibehållande av en gynnsam bevarandestatus för en art som avses i artikel 4.2 i EU:s fågeldirektiv, en art som nämns i bilaga I till samma direktiv eller en art som nämns i bilaga II till habitatdirektivet. Förbudet träder i kraft när NTM-centralen har fastställt gränserna för förekomstplatsen och beslutet har delgetts områdets ägare och innehavare.

Boträd för stora rovfåglar

Alla rovfåglar är fridlysta under hela året. Enligt 73 § i naturvårdslagen är boträd för en stor rovfågel, där boet används upprepade gånger och är klart synligt, fridlysta. Till de stora rovfågarna räknas kungsörn, havsörn, större skrikörn, mindre skrikörn och fiskgjuse.

Läs mer om hur de stora rovfågarna kan beaktas i rekommendationerna för skogsvård.

Skogscertifieringens krav beträffande tryggheten av hotade arter

Skogscertifieringssystemen ställer vissa krav beträffande tryggheten av hotade arter för de skogsägare och aktörer som omfattas av certifieringen. Det finns skillnader i kravnivåerna mellan de olika skogscertifieringssystemen.

PEFC förutsätter att kända förekomstplatser för hotade arter tryggas. I praktiken innebär det här att förekomstplatser för arter som åtnjuter särskilt skydd och vars skydd fastställts i lag och vars förekomstplats avgränsats av NTM-centralen, samt föröknings- och rastplatser för arter som omfattas av habitatdirektivets bilaga IV a ska bevaras i samband med skogsbruksåtgärder. Kända livsmiljöer för andra hotade arter tryggas enligt verksamhetsmodellen för hotade arter som berörs av skogsbruk.

FSC förutsätter att aktören beaktar vilka effekter en skogsbruksåtgärd kan ha på bevarandet av livsmiljöerna för kända, nationellt och regionalt hotade skogsarter (klasserna CR, EN, VU, RT) samt för de nära hotade arter (klass NT) som listas i standarden och beakta detta i samband med åtgärden. Bevarandekravet berör inte artförekomster som uppkommit genom naturvårdsåtgärder då arten klassificeras som sårbar (VU) och åtgärden är dokumenterad.

FSC Finland har också utvecklat ett verktyg i form av en "korgmodell" som kan användas för att trygga förekomster av hotade arter. Modellen tillämpas inte som en del av FSC-certifieringen, utan den kan utnyttjas fritt av vem som helst.

Hotbedömning och hotklassificering av arter

Ungefär hälften av de kända arterna i Finland lever i skogsmiljö, och största delen av de hotade arterna lever i första hand i skogen. Dessutom behöver en rad andra hotade arter skog i något skede av sin livscykel.

Av de bedömda arterna som i huvudsak lever i skogsmiljö var 833 hotade och 754 nära hotade. Av de arter för vilka skogen är en sekundär livsmiljö, till exempel bergbunden mark eller torvmark, var 226 hotade och 146 nära hotade. Av skogslevande arter i Finland bedöms 88 ha försvunnit.

Lundar, gamla moskogar, brandområden och hagmarker är de skogliga livsmiljöer där det finns flest hotade arter. Många av de hotade arterna är som de flesta skogslevande arterna väldigt små och svåra att identifiera.

Skogsbruket och de förändringar det förorsakar i skogsmiljön bedöms vara den vanligaste orsaken till att arter i skogsmiljö är hotade. Minskningen av mängden gammal skog, stora träd och död ved samt förändringar i trädslagsfördelningen utgör de centrala hoten mot största delen av de här arterna. Skogar som har drag av naturskog är mer sällsynta och har blivit uppsplittrade.

Hotbedömning av arter

En hotbedömning av de arter som lever i Finland har gjorts fem gånger, den senaste publicerades 2019. Arbetet utfördes i arbetsgrupper av ca 180 experter, baserat på den klassificering och de kriterier som ställts upp av Internationella naturvårdsunionen (IUCN). Resultatet av bedömningen har publicerats i den så kallade Röda boken, som innehåller en bedömning av sammanlagt 22 500 arters hotgrad och levnadsvillkor i framtiden.

I den finländska hotklassificeringen finns nio hotklasser. De hotade arterna finns i klasserna VU-CR, det vill säga sårbara, starkt hotade och akut hotade arter.

Hotklasser

	Hotklass	Förkortning	Tilläggsinformation
Hotade arter	Akut hotade	CR	Utrotningsrisken är extremt stor.
	Starkt hotade	EN	Utrotningsrisken är mycket stor.
	Sårbara	VU	Utrotningsrisken är stor.
	Nära hotade	NT	Arten är ännu inte utrotningshotad, men kan sannolikt snart uppnå kriterierna för en utrotningshotad art.
	Livskraftiga	LC	Risken för utrotning är mindre än i de andra klasserna, t.ex. på grund av att arten har ett stort utbredningsområde eller antalet individer är stort.
Övriga klasser	Kunskapsbrist	DD	Det finns inte tillräckligt kunskap om arten för att göra en hotbedömning.
	Nationellt utdöda	RE	Arten har försvunnit från det aktuella området, men kan förekomma annanstans i världen.

Finlands artdatacenter upprätthåller en sökbar [nättjänst för den Röda boken i Finland](#).

Läs mer om ämnet: Skötsel av en skogsfastighet | [Hållbar skötsel och användning av skog](#)

Litteratur

1. Kouki, J., Junninen, K., Mäkelä, K., ym. 2018. Metsät. Julk: Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. s. 475–567.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161234/Suomen%20luontotyyppien>
2. Valkoselkätikka ja metsänkäsittely -ohje 2015. Metsähallitus, SYKE, UPM ja WWF.
3. Kontkanen, H. & Nevalainen, T. 2002. Petolinnut ja metsätalous. Siipirikko 29(2): 1-80.
4. Metsänkäsittely kuukkelialueella. 2011. Esite. Suomen luonnonsuojeluliitto.